

Korstog mod Rügen i 1168

(ca. 1208)

Ophavssituation:

Saxo Grammaticus: "Korstog mod Rügen i 1168". 14. bog. Kapitel 39. stk. 1-34. IN: "Gesta Danorum – Danmarks Historie". (1208). Oversat af Peter Zeeberg. (2000) Gads forlag.

URL-Adresse: Saxos Danmarkshistorie - Det Kgl. Biblioteks tekstportal (kb.dk)

Kildeintroduktion:

Krønikeskriveren Saxo Grammaticus blev født omkring 1160 og døde engang efter 1208. På foranledning af ærkebiskop Absalon, der var en af 1100-tallet ledende politiske skikkelser, skrev Saxo en stor historisk krønike Gesta Danorum (Danernes bedrifter) om det danske riges historie fra en fjern fortid til omkring 1185.

Saxo: Danmarkshistorie. 14. bog. Kapitel 39. stk. 1-34.

[1] Mens alt det foregik, tog rygboerne mod til sig, nu hvor kongen var optaget så langt væk, og gjorde oprør. Men da vinteren var ovre, hørte de at han forberedte et felttog imod dem, og de sendte så en særdeles kløgtig og veltalende mand op for at smiske for kongen så godt han kunne, og prøve at få ham fra den plan.

Det havde han ikke det mindste held med, og nu ville han nødig komme tilbage før fjenderne ankom, for han havde hverken lyst til at vække sine landsmænds mistanke ved at fraråde dem at kæmpe eller bringe dem i ulykke ved at opfordre dem til det. Derfor bad han Absalon om lov til at slutte sig til hans følge indtil hans landsmænd selv spurgte ham til råds, for ubegavede mennesker har det med at synes bedre om de råd de selv har bedt om, end om dem de får tilbudt.

Kongen angreb forskellige steder på Rügen, men selv om han fandt bytte alle vegne, fandt han ingen lejligheder til kamp, og da han var meget opsat på at der skulle flyde blod, gav han sig til at belejre byen Arkona.

Beskrivelse af byen Arkona

[2] Byen ligger på toppen af en høj klint og er beskyttet af naturlige, ikke menneskeskabte, forsvarsværker mod øst, syd og nord, hvor skrænterne står som mure, højere end et armbrøstskud kan nå. På de samme sider er den også omgivet af havet, men mod vest var den lukket af med en halvtreds alen høj vold, hvis nederste del var af jord mens overdelen bestod af tømmer med græstørv imellem. På nordsiden af byen springer en kilde, som indbyggerne havde adgang til ad en befæstet sti.

Det var den Erik i sin tid med magt havde afskåret byens folk fra at bruge, hvorved han lagde lige så hårdt et pres på de indesluttede med tørst som med våbenmagt. Midt i byen var der en åben plads hvor der stod et prægtigt bygget tempel af træ, som blev betragtet med stor ærefrygt, ikke kun for sin pragtfulde udsmykning, men også for den hellige kraft ved det gudebillede der var opstillet derinde. På ydersiden strålede det hele vejen rundt af

sirligt træskærerarbejde: en række forskellige billeder og figurer gengivet i en grov og primitiv stil. Det havde kun én indgang.

Selve helligdommen var omgivet af to indhegninger, den ene uden om den anden. Den yderste bestod af egentlige vægge og var dækket med et rødt tag. Den inderste blev holdt oppe af fire stolper, men i stedet for vægge havde den pragtfulde hængetæpper, og bortset fra taget og enkelte loftsplader var der ingen forbindelse mellem den og den yderste.

Gudestatuen af Svantevit

[3] Inde i templet stod en kolossal statue, langt større end noget menneske, der så mærkværdig ud med sine fire hoveder på lige så mange halse, hvoraf de to vendte fremad mod brystet og de to bagud mod ryggen. Samtidig var både de to foran og de to bagved anbragt sådan at det ene så mod højre og det andet mod venstre. De var fremstillet som glatbarberede og med kortklippet hår så man skulle tro at kunstneren bevidst havde efterlignet rygboernes traditionelle frisure.

I højre hånd holdt den et horn med ornamenter i flere forskellige metaller, som den præst der var indviet i gudens kult, en gang om året plejede at fylde med vin for at forudsige det følgende års høstudbytte ud fra væskens udseende. Den venstre arm holdt den bøjet med hånden i siden. Kjortelen nåede ned til skinnebenene, der var fremstillet af en anden træsort og fæstnet til knæene med en sammenføjning der var så godt skjult at man skulle se meget nøje efter for at få øje på den. Fødderne så ud som om de stod på jorden, idet fodstykket de stod på, var skjult nede i gulvet.

I nærheden kunne man se statuens seletøj og sadel og adskillige andre tegn på dens guddomsmagt. Særlig stor beundring vakte dens vældige sværd, hvis skede og fæste, ud over den fornemme indgraverede udsmykning, udmærkede sig ved sin sølvbelægning.

Religiøse ritualer

[4] Gudsdyrkelsen foregik på denne måde: En gang om året, når høsten var kommet i hus, flokkedes store skarer fra hele øen foran statuens tempel, hvor de ofrede kvæg og indtog et højtideligt måltid til gudens ære. Dens præst, som i modsætning til hvad der ellers er almindeligt dér i landet, havde langt skæg og hår, plejede dagen før han skulle foretage den hellige handling, at tage en kost og gøre grundigt rent inde i helligdommen, som kun han havde lov til at betræde, men han sørgede for aldrig at ånde ud inde i bygningen. Hver eneste gang han havde brug for at trække vejret ind eller ud, skyndte han sig hen til døren for - må man formode - ikke at besmitte gudens tilstedeværelse med en dødelig ånde.

[5] Dagen efter tog han hornet ned fra statuen mens folket holdt vagt foran indgangen, og undersøgte nøje om der var sket et svind i den væske han havde hældt i det, for det anså han for et varsel om misvækst det følgende år. Hvis det var det han så, gav han dem besked på at lægge en del af årets høst hen til senere brug. Men hvis han ikke så noget fald i frugtbarheden, proklamerede han at markerne i den følgende periode ville give stort udbytte.

Alt efter varslet rådede han dem altså til at spare på det kommende års høst eller ødsle med den. Derpå hældte han den gamle vin ud for fødderne af statuen som et offer, fyldte ny vin i det tomme bæger og lod som om han ærbødigt tilbød statuen en drik, hvorpå han fremsagde en højtidelig bøn om alt godt for sig selv og for fædrelandet og om øget velstand og sejr for folket.

Efter bønnen satte han bægeret for munden, drak i en voldsom fart og tømte det i ét drag, hvorefter han igen fyldte det med vin og satte det tilbage i statuens højre hånd.

Der blev også ofret en rund honningkage af enorme dimensioner, næsten lige så stor som en mand er høj. Den plejede præsten at stille midt mellem sig selv og folket, hvorpå han spurgte rygboerne om de kunne se ham. Og hvis de svarede ja, udtrykte han sit håb om at de ikke ville kunne se ham næste år - hvilket ikke var en bøn om døden, hverken for ham selv eller folket, men om en større høst i fremtiden.

[6] Umiddelbart herefter hilste han forsamlingen på statuens vegne, formanede dem til i fremtiden at være flittige med at ofre til gudens ære og lovede dem at deres ærefrygt med sikkerhed ville bringe dem sejr til lands såvel som til vands.

Når alt det var tilendebragt, tilbragte de resten af dagen med et helt igennem overdådigt gilde hvor de lavede et festmåltid for de forslugne munde ud af offerretterne og gjorde gudens indviede offerdyr til genstand for deres egen grådighed. Og ved den middag blev det regnet for en hellig pligt at drikke sig fuld og en synd at holde sig ædru.

Templets rigdomme

[7] Hver eneste mand og kvinde betalte hvert år en mønt som gave til dyrkelsen af denne statue. Tilsvarende afleverede man også en tredjedel af alt krigsbytte til den, som om det var dens beskyttelse der havde sikret dem byttet. Samme gud var også udstyret med tre hundrede heste og lige så mange krigere, der gjorde tjeneste på hestene, og som skulle indlevere alt hvad de fik fat i af rigdomme, krigsbytte såvel som tyvegods, i præstens varetægt.

Han smeltede alt dette bytte om til forskellige typer af ærestegn og diverse tempeludsmykning og gemte det hele væk i aflåste kister, hvor der ud over en overflod af penge også var samlet store mængder gammelt, mørnet purpurstof. Der kunne man også se kolossale mængder af gaver som hele folket eller enkeltpersoner havde lovet guden for at han skulle hjælpe dem med en tjeneste.

[8] Denne statue, som hele vndernes land tilbød og betalte skatter til, sendte også visse nabokonger gaver til, uden at tage hensyn til at det var helligbrøde.

Blandt andre viste kong Sven af Danmark den sin respekt ved at forære den et fornemt forarbejdet drikkebæger for at sikre sig dens velvilje, og derved satte han en fremmed gudstro over sit eget hjemlands - en helligbrøde som han senere betalte for med en ynkelig død.

[9] Samme gud havde også templer adskillige andre steder, bestyret af præster med noget lavere rang og mindre magt. I øvrigt havde han også en ganske særlig hvid hest som det var strengt forbudt at rykke manke- eller halehår ud af. Kun præsten havde ret til at fodre den eller ride på den, for jo mere det hellige dyr blev brugt, jo mindre respekt ville der stå om det.

På Rügen forestillede man sig at Svantevit (det var gudens navn) red på den hest når han gik i krig mod sin kults fjender. Et særligt tegn på at det forholdt sig sådan, var det at selv om hesten hele natten stod i sin stald, fandt man den ofte om morgenen svedig og tilsølet som om den lige kom fra kampen og havde tilbagelagt vældige afstande på vejen.

Guddommelige varsler

[10] De tog også varsler med denne hest, og det foregik på følgende måde: Når de havde besluttet sig for at gå i krig mod et eller andet land, opstillede tempeltjenerne tre sæt af spyd foran templet, hvert bestående af to spyd der var anbragt over kors med spidserne ned i jorden og med lige stor afstand mellem sættene.

Når felttoget skulle begynde, blev der først fremsagt en højtidelig bøn, hvorpå præsten trak hesten fuldt opsadlet ud fra forhallen og hen til spydene, og hvis den trådte over opstillingerne med højre hov først, blev det taget som et positivt varsel for krigen. Men hvis den bare en enkelt gang satte venstre hov foran den højre, ændrede de planerne for det pågældende angreb, og det endelige tidspunkt for afsejlingen blev ikke fastlagt før de havde set dyret sætte den rigtige fod forrest tre gange i træk.

[11] På samme måde tog de varsler af det første dyr de mødte, når de skulle ud i forskellige andre ærinder. Hvis varslet var positivt, drog de af sted med frisk mod. Hvis det var negativt, vendte de om og tog hjem igen.

Og også lodtrækning kendte de til: de tog tre små stykker træ der var hvide på den ene side og sorte på den anden, og lod dem falde ned i skødet som lodder, og så betød den hvide side held og den sorte uheld. Og ikke engang kvinderne kunne sige sig fri for den form for »lærdom«. For når de sad ved ildstedet, tegnede de tilfældige streger i asken, og hvis der var et lige antal når de talte dem op, mente de at de kunne vente medgang, men hvis det var ulige, formodede de at man kunne imødesee modgang.

Valdemars krigsplan

[12] Det var lige så meget byens gudsdyrkelse som dens forsvarsværker kongen ville lægge i grus, for han mente at man kunne knuse hedenskab på hele Rügen ved at udlette Arkona.

Han var nemlig ikke i tvivl om at så længe afgudsstatuen eksisterede, ville man nok kunne nedbryde rygboernes fæstninger, men ikke deres vantro. Så for at indtage byen så hurtigt som muligt, satte han hele hæren i gang med det vældige slid det var at hente kolossale mængder tømmer fra skovene i nærheden til at bygge belejringsmaskiner.

[13] Men netop som håndværkerne var i fuld gang med dem, erklærede kongen pludselig at det var spildt arbejde, for byen ville falde før de troede.

På spørgsmålet om hvad han byggede den forudsigtelse på, svarede han at han først og fremmest byggede det på at rygboerne engang for længe siden var blevet overvundet af kejser Karl, og han havde pålagt dem at betale skat til den hellige martyr Vitus af Corvey.

Men da deres besejrer døde, havde de i deres iver efter at få friheden tilbage skiftet slaveriet ud med overtro og rejst en afgudsstøtte hjemme hos sig selv som de kaldte sankt Vitus. Og fra da af blæste de på munkene i Corvey og brugte i stedet det der kom ind i skat, på at dyrke den nye figur - for, som de sagde: de var helt tilfredse med deres egen Vitus og behøvede ikke at dyrke andre folks.

Derfor, sagde kongen, ville Vitus selv, når hans festdag kom, omstyrte deres mure som straf for at de havde fremstillet et billede af ham der i den grad lignede et uhyre. Han havde virkelig al mulig grund til hævn og gengældelse når de havde krænket hans ærværdige minde med gudsbe-

spottelse og afgudsdyrkelse. Alt det, erklærede han, var ikke noget han gættede sig til ud fra drømme eller tilfældige begivenheder, men udelukkende hvad hans skarpe blik for fremtiden fortalte ham.

Den forudsigelse fandt de alle mere forbløffende end overbevisende.

Belejringen af Arkona indledes

[14] Den ø Arkona ligger på, som hedder Wittow, er adskilt fra selve Rügen af et ganske smalt stræde, der ikke er bredere end en flod, og for at folkene inde i Arkona ikke skulle få undsætning fra den side, blev der sendt mænd ud for at bevogte overgangen og hindre fjenden i at gå over.

Imens kastede Valdemar sig over belejringen med resten af styrken, og det første han tog fat på, var at rette bliderne mod voldene. Absalon fik til opgave at anvise de enkelte delinger lejrplads og gennemførte udstykningen på grundlag af en opmåling af hele området fra kyst til kyst.

[15] I mellemtiden havde folkene i byen stablet en vældig dyngje jord op foran byporten for at gøre den mindre sårbar over for angreb. Med denne kompakte stabel af græstørv havde de lukket helt af for indgangen, og det fik dem til at føle sig så sikre at de ikke satte anden vagt på tårnet over porten end faner og felttegn.

Blandt dem var Stanitza, en iøjnefaldende stor og farvestrålende fane som rygboerne behandlede med omtrent lige så stor ærefrygt som alle deres guder tilsammen. Med den i spidsen havde de magt til at rasere alt - hvad enten det tilhørte guder eller mennesker - og ret til at gøre hvad som helst de skulle få lyst til, om det så var at plyndre byer, ødelægge altre, skalte og valte med ret og uret eller tilintetgøre hvert eneste hjem på Rügen: jævne dem med jorden eller lægge dem i aske.

Så meget lå de under for den overtro at respekten for et sølle stykke stof var større end respekten for en konges magt. Selv fanens ofre hyldede den som en guddommelig tryllestav, og besvarede tort og svie med tjenstvillighed og overgreb med underdanighed.

Tilfældigheder bliver til blodigt alvor

[16] I mellemtiden var hæren travlt optaget med de forskellige opgaver der skal løses når man påbegynder en belejring: nogle tog sig af staldene, andre af teltene og hvad man ellers har brug for i en hær.

Men mens kongen hvilede sig i skyggen for at undgå den usædvanlige varme midt på dagen, var der nogle af danskernes drenge der i kådhed vovede sig helt ind under volden, hvor de begyndte at bombardere brystværnet med sten fra deres slynger.

Det påfund tog folkene inde i Arkona som en spøg snarere end som en alvorlig trussel. De havde ikke lyst til sætte våben ind mod noget der mest af alt lignede en leg, og foretrak derfor at se til uden at jage dem væk. Men da nogle unge mænd kom til og forsøgte at overgå drengene i provokationer, måtte de modvilligt opgive rollen som tilskuere og gribe til våben. Også de unge på vores side smed hvad de havde mellem hænderne, og skyndte sig at komme deres kammerater til hjælp, så nu gik rytteriet i spidsen for drengestregene.

[17] Det hele var begyndt i det små og havde stort set kun været til at le ad, men det udviklede sig

til et vældigt opgør, der fik stor betydning. Lidt efter lidt blev en drilagtig leg for drenge til en dybt alvorlig kamp for mænd.

En opfindsom ung soldat

Nu var der sket det at græstørvene i den dyngede der spærrede porten, var sunket sammen og havde efterladt en form for hule eller afsats: et vældigt hulrum mellem tørvene og tårnet.

Det så en modig, men ellers ukendt ung mand, og da det gik op for ham at her var en mulighed for at udrette noget stort, bad han sine kammerater om hjælp til at komme derop. Hvis bare de hjalp ham op, lovede han at byen snart ville falde, for så ville han tage første skridt mod sejren.

De spurgte så hvad de kunne gøre for ham, og han forklarede at de skulle støde deres spyd ind i græstørvene så han kunne bruge dem som stige. Da han på den måde var nået op og kunne se at hulen beskyttede ham på alle sider så fjenden ikke kunne gøre ham noget, forlangte han halm til at lave et bål. De spurgte om han også havde noget at tænde det med, og han svarede at han havde både stål og flint med - de skulle bare holde sig klar til at tage imod ham når ilden havde fået fat, og han skulle ned igen.

[18] Mens de nu så sig om efter noget der kunne bruges til at tænde op med, leverede tilfældet lige hvad de skulle bruge. For tilfældigvis kom der en mand forbi med et vognlæs strå til brug i lejren.

Det beslaglagde de, og så kastede de negene fra mand til mand for til sidst på spidsen af deres spyd at lange dem op til den unge mand. Og der gik ikke længe før hele det brede hulrum var fyldt, for eftersom tårnet stod øde og forladt, kunne de uden risiko gå helt hen til det.

Folkene i byen havde ikke en chance, dels vidste de intet om hvad der foregik, dels var tårnet jo tomt, og i øvrigt ragede det langt ud i hele sin bredde så angriberne var godt beskyttet under det.

Pludselig fængede ilden, tårnet brød i brand, og den der havde antændt bålet - og derved gjort det første skridt mod den endelige sejr - lod sig glide ned i armene på sine kammerater.

Byens forsvarsværk antændes med ild

[19] Da folkene i byen fik øje på røgen, blev de lammet af skræk over den uventede fare og anede ikke om de skulle bekæmpe ilden eller fjenden først. Omsider tog de sig dog sammen og kastede sig af al kraft over ilden, lod fjende være fjende og gik i krig mod flammerne mens vores folk gjorde hvad de kunne, for at hindre slukningen, så begge parter kæmpede med samme glød, de første imod ilden, de andre til dens forsvar.

Da vandet til sidst slap op, forsøgte de at sprøjte mælk på flammerne, men jo mere af den væske de øsede over ilden, jo voldsommere flammede den op. Så netop det bidrog betydeligt til brandens omfang.

[20] Råb og skrig fik kongen ud af lejren for at se hvad der foregik, og stor var hans forbløffelse da det gik op for ham hvad der var sket. Han var nu usikker på om branden ville få betydning for indtagelsen af byen, og spurgte derfor Absalon hvad han mente man burde gøre.

Absalon syntes hverken at kongen skulle blande sig i drengestreger eller kaste sig ud i noget uden at have undersøgt sagen i forvejen, og bad ham derfor indtrængende om lov til selv at

rekognoscere først for at se om ilden kunne hjælpe dem til at indtage byen.

Som sagt så gjort: uden anden beskyttelse end hjelm og skjold fór han over til porten. Den var de unge mennesker i fuld gang med at forsøge at storme, men han rådede dem i stedet til at sætte mere blus på ilden.

De tændte så op rundt omkring, ilden blussede op, tog næring af de kraftige portstolper og fortærede tårnets trægulv. Derefter åd den sig op til tårnets top, hvor den lagde gudestatuens private banner og de andre symboler på deres lokale religion i aske.

Da kongen havde fået den besked fra Absalon, gav han på hans anbefaling ordre til at byen skulle omringes. Og straks derefter satte han sig ud foran lejren i sin stol for at betragte slaget.

Byens forsvarsværker angribes

[21] På det tidspunkt var der en tapper ung mand i den danske hær der i sin brændende iver efter ære og berømmelse gjorde alt for at blive første mand på brystværnet, og modtog et dødeligt sår i forsøget. Men i faldet holdt han sig så rank at det ikke så ud som om han styrtede død til jorden, men som om han kastede sig ud med vilje. Med en sådan tapperhed er det vanskeligt at afgøre hvor han var størst: i kampen eller døden.

[22] Også pommeranerne, under kommando af Kazimar og Bugislav, så en ære i at kæmpe for øjnene af kongen, og gav en enestående prøve på deres tapperhed i et dristigt angreb på byen. Og kongen betragtede deres enestående indsats med forundring og taknemmelighed.

[23] Folkene i byen stod over for en dobbelt trussel, mange bukkede under for branden og mange for fjendernes spyd, og ingen vidste om de skulle frygte flammer eller fjender mest.

Men der var også dem der satte deres egen sikkerhed til side og forsvarede byen så stædigt og hårdnakket at de først fandt deres endeligt når det brændende brystværn brød sammen, og de efter eget valg gik op i luer på et fælles ligbål af hjemmets flammende bymure.

Så stor var deres kærlighed til fædrelandets forsvarsværker at de foretrak at gå til grunde med dem frem for at overleve deres fald.

Dialog om mulige fredsforhandlinger

[24] Midt i denne håbløse situation, hvor folkene i byen så død og ødelæggelse komme stadig nærmere, var der en der gav sig til at råbe med høj røst oppe fra brystværnet at han ville tale med Absalon.

Absalon bad ham gå med over til den roligste side af byen, dvs. længst væk fra larmen og de blodige kampe, og spurgte så hvad han kunne tilbyde. Manden understøttede nu sin stemmekraft med fagter og gebærder da han krævede at vores folk skulle indstille krigshandlingerne så folkene i byen kunne komme til at overgive sig.

Absalon svarede at der ikke kunne blive tale om det mindste ophør i angrebet medmindre de selv samtidig afstod fra enhver bekæmpelse af ilden. Den betingelse gik barbaren ind på, og Absalon bragte så omgående anmodningen videre til kongen.

Denne kaldte alle de ledende mænd tilbage fra slaget til rådslagning, og her anbefalede Absalon at man gik ind på barbarens ønske, for, som han sagde, jo længere det varede før folkene i byen forsøgte at standse ildens rasende fremmarch, jo sværere ville det være for dem. Og hvis de

helt afstod fra at bekæmpe den, ville det være det samme som at lade ilden få sejren, selv uden at fjenden var i nærheden.

Samtidig kunne vores egne folk sidde med hænderne i skødet og overlade hele kampen til flammerne - og alligevel nå til et resultat som de ikke kunne have opnået ved egen kraft. Så selv om de i dette øjeblik lod våbnene hvile, kunne man ikke sige at de ikke udrettede noget, nej, de kæmpede ved stedfortræder og uden fare for sig selv.

Betingelser for overgivelsen

[25] Planen blev godkendt, og kongen modtog borgernes overgivelse på de betingelser at de udleverede gudestatuen med hele dens tempelskat, slap deres kristne fanger ud af fængslet og lod dem gå uden løsepenge samt lovede i et og alt at dyrke den sande tro sådan som det foregik i Danmark.

Derudover skulle de også lade alt gudernes jordegods overgå til gejstligheden og hver gang omstændighederne krævede det, stille styrker til den danske ledingsflåde og aldrig nogen sinde sidde en indkaldelse fra kongen overhørig.

Endelig skulle de årligt betale fyrre sølvmønter for hvert oksespand og stille ligeså mange gidsler som sikkerhed for aftalens overholdelse.

Overgivelsen skaber utilfredshed i den danske hær

[26] Men da hæren hørte det, brød mytteriet pludselig ud i lys lue, for i deres tørst efter blod og bytte gav mandskabet sig til at klage højlydt over at de skulle gå glip af belønningen for den sejr der var lige om hjørnet, så de ikke fik andet ud af alle deres anstrengelser end sår og skrammer, og over at de nu hvor de var lige ved at have krammet på fjenderne, ikke kunne få lov til at hævne sig som de havde lyst efter alt det de selv var blevet udsat for.

For som de sagde: skulle man nu pludselig til at holde hånden over disse mennesker der havde myrdet og plyndret løs derhjemme - og det netop som man så let som ingenting kunne have fået en vidunderlig hævn over dem? De truede med at forlade kongen hvis han forbød dem at indtage byen og foretrak en klat småpenge for en vældig sejr.

Det irriterede kongen at skulle høre på den slags kritik og beklagelser, og han tog derfor stormændene med sig uden for lejren, i god afstand fra alt råberiet, og spurgte dem hvad de gik ind for: at tage imod byens overgivelse eller at plyndre den.

Valdemar rådfører sig med stormændene

[27] De spurgte så Absalon hvordan han stillede sig, og han svarede at det da bestemt var muligt at indtage fæstningen, men ikke uden en lang og opslidende belejring. For selv om folket muligvis ville mistolke hans motiver, ville han alligevel hellere gøre sig upopulær på sine fornuftige råd blandt folk der fordrejede hans hensigter, end sætte sine kammeraters liv på spil for en tvivlsom fordels skyld.

Sagen var at selv om branden - der snarere skyldtes et himmelsk mirakel end nogen dødeligs indsats - havde lagt næsten hele den øvre del af volden i aske, den del der bestod af tømmer og jord, så var underdelen jo bygget af mere solide materialer som ilden ikke kunne få bugt med, og den var høj nok til ikke uden videre at lade en fjende slippe ind. Og dertil kom at folkene inde i byen stort set overalt havde udbedret brandskaderne med ler, og ganske vist havde den vold-

somme brand holdt dem tilbage, men den havde også beskyttet dem, eftersom den kraftige varme tydeligvis havde været en lige så stor hindring for vores angreb som for deres forsvar.

Og i øvrigt: hvis borgerne i Arkona ikke blev skånet, så ville de andre byer på Rügen gøre en dyd af nødvendigheden og i bar desperation kæmpe som rasende. Men hvis de vidste at Arkonaborgerne havde fået lov til at overgive sig, var der gode chancer for at de ville følge deres eksempel for at redde livet.

Så eftersom det vel var bedre at indtage en hel række byer i løbet af et enkelt togt end af bar stædighed at køre fast i belejringen af en enkelt af dem, ville det ikke være klogt at sige nej når de nu tilbød at overgive sig.

Men hvis de øvrige så anderledes på det, burde de i hvert fald sende gidslerne tilbage i god behold, for man skulle nødig kunne sige at de ikke havde behandlet dem hæderligt, og vores folk skulle ingen - stik imod sædvane - kunne beskylde for upålidelighed.

[28] Den opfattelse fandt støtte hos ærkebiskop Eskil, der erklærede at folket skulle lystre sine herrer, ikke herrerne deres folk, og at det ikke var rimeligt at stormænd skulle bøje sig for småfolks forgodtbefindende. Var det ikke den største sejr man kunne ønske sig, at tvinge et hedensk folk ikke alene til at betale skat, men også til at underkaste sig den kristne kirke?

Samtidig rådede han dem til at benytte sig af den hjælp Arkonas borgere kunne give dem, over for de andre fjender, snarere end absolut at ville slagte dem. For det var altid mere værd at undertvinge fjenden end at dræbe ham eftersom barmhjertighed var mere værd end strenghed. Og dertil kom at det var en del klogere at få bugt med en hel række bemandede fæstninger på én gang end at lade alle de andre være for at kunne belejre én.

Den argumentation gjorde tilstrækkeligt indtryk på stormændene til at de tilsluttede sig hans og Absalons opfattelse. Og også kongen blev bestyrket i sin holdning af disse slagkraftige råd og vendte tålmodigt det døve øre til folkets brokkerier og protester.

[29] Så snart folket havde fået lov til at gå hver til sit for at stille deres sult, tog Absalon fat på opgaven med at modtage gidsler. Det drejede sig dels om børn dels om forældre som han gav lov til at stille for deres børn indtil næste dag.

En uventede nattegæst

Ved midnatstid den følgende nat, mens Absalon lå og fik sig lidt søvn, lød der høje råk fra en af barbarerne der forlangte at komme til at tale med Gudskalk, som Absalon brugte som tolk over for venderne.

Gudskalk vågnede ved lyden og råbte tilbage at han skulle sige hvad han ville. Manden forlangte så at få foretræde for Absalon, og da han havde fået lov til at komme nærmere, og Absalon kom ud til ham foran sit telt, talte han til ham gennem tolken. Han bad ham indtrængende om lov til at underrette befolkningen i Karenz om hvordan det var gået dem i Arkona, og råde dem til ikke at tøve et øjeblik med at få en tilsvarende aftale i stand for at komme katastrofen i forkøbet og sikre byen mod ødelæggelse - så skulle han nok komme tilbage den næste dag med besked om hvad de havde besluttet sig for.

Hans navn var Granza, søn af Littog, sagde han, og han stammede selv fra Karenz, så han var slet ikke borger i Arkona, han var en fremmed og var mod sin egen vilje blevet sendt dertil

sammen med andre som hjælpetropper. For at Absalon ikke skulle tro det var en list, viste han at han var såret i armen så han ikke kunne bruge den, og derfor heller ikke kunne være sine bysbørn til nogen hjælp.

[30] Absalon mente ikke at en mand der var så hårdt såret, kunne have nogen videre betydning for fjendens styrke, og kunne heller ikke se at det gjorde større forskel om han rådede dem til at kæmpe eller til at overgive sig, men den endelige afgørelse om mandens anmodning overlod han til kongen.

Så han vækkede omgående Valdemar for at høre hans mening, og af ham fik han besked på at gøre hvad han selv mente var bedst, hvorpå han svarede den ventende barbar at kongen havde indvilliget i alt hvad han havde bedt om, bortset fra tre dage respit. Han var nemlig påpasselig med ikke at give fjenderne for lang tid til at sætte byen i forsvarsberedskab.

For nu ikke at sende manden af sted helt uden en tidsfrist lovede han at han havde hele den følgende dag, men, sagde han, hvis han så ikke mødte op på stranden ved sin hjemby med alle Rügens stormænd, så var den sidste chance for et forlig forpasset.

Svantevits flad

[31] Den næste dag havde Esbern og Sune af kongen fået ordre til at vælte gudestatuens, hvilket ikke kunne lade sig gøre uden værktøj. Så snart forhængen rundt om helligdommen var revet ned, gav de derfor deres mænd besked på at hugge den over forneden, men de indskærpede dem at de måtte være meget forsigtige når denne kolos faldt om, for hvis de fik den ned over sig, kunne folk tro at det var guden der var vred og hævnede sig på dem.

I mellemtiden havde en enorm mængde af byens borgere samlet sig rundt om templet i håb om at Svantevit ville vise sin vrede over den voldsomme krænkelse og komme efter dem der stod bag, med sine guddommelige kræfter.

[32] Da de havde hugget statuen over nederst på underbenene, væltede den over mod den ene væg. For at få den ud gav Sune sine folk besked på at rive væggen ned. Men han indskærpede dem at de måtte være meget forsigtige og ikke hugge så ivrigt løs at de glemte at se sig for og risikerede at blive knust under statuen når den faldt. Billedstøtten styrtede til jorden med et brag.

Overalt i templet hang der purpur, som ganske vist så pragtfuldt ud, men var så mørt at det smuldrede ved den mindste berøring. Også usædvanlige horn fra vilde dyr var der, og de var et utroligt syn både i sig selv og ved den måde de var udsmykket på. Dæmonen viste sig i skikkelse af et sort dyr der sprang frem fra templets indre for pludselig at forsvinde for øjnene af de omkringstående.

[33] Herpå fik byens folk ordre om at lægge reb om statuen og trække den ud af byen, men deres gamle, indgroede tro gjorde at de ikke turde gøre det selv, og derfor beordrede de krigsfanger og byens fremmede handelsfolk til at skaffe den af vejen - det var bedst at lade gudens vrede gå ud over den slags usle mennesker, mente de.

De forestillede sig nemlig at deres mægtige gud, som de havde været vant til at tilbede med så stor ærefrygt, øjeblikkelig ville hævne sig grusomt på dem der krænkede ham. Men på det tidspunkt hørte man nu vidt forskellige reaktioner blandt byens borgere: der var nogle der jamrede

over at det gik deres guddom så galt, men der var andre der lo.

Og der er da heller ingen tvivl om at den mere fornuftige del af befolkningen skammede sig da det gik op for dem hvor naive de havde været i alle de år hvor de var blevet holdt for nar med denne tåbelige overtro.

Statuen blev trukket helt ind i lejren, hvor hele hæren forbløffet stimlede sammen om den. Og først da folket havde set sig mæt på den, gav stormændene sig selv en chance for at bese den.

Saxos efterrationalisering

[34] Resten af dagen gik med at tage imod de gidsler der ikke var blevet udleveret dagen før. Men stormændene sendte også deres kapellaner ind i byen for at udøve deres præstegerning: indføre det uvidende folk i den kristne tro og indpode den hellige lære i deres ugudelige sjæle.

Da aftenen faldt på, gik alle de der stod for madlavningen, løs på gudebilledet med deres økser og huggede den til pindebrænde der kunne bruges på ildstedet.

Jeg kan forestille mig at rygboerne må have skammet sig ved tanken om deres gamle overtro da de så hvor ynkeligt deres fædres og bedstefædres gud, som de plejede at tilbede med den største ærefrygt, endte i ilden og måtte gøre sig nyttig under fjendernes kødgryder.

Senere sørgede vores folk både for at brænde templet ned og at bygge en kirke af tømmeret fra belejringmaskinerne, hvorved de forvandlede krigens værktøj til et fredens hus. Det de havde udtænkt til at knuse fjendernes kroppe, anvendte de nu til at frelse deres sjæle.

Der blev også fastsat en dag hvor rygboerne skulle udlevere de skatte der var skænket til Svantevit som offergaver.

